

Νήσοι Στροφάδες

T

ο τεράστιο
φουσκωτό σκάφος
του Λιμεναρχείου
Ζακύνθου

εγκαταλείπει αργά το λιμάνι και παίρνει πορεία νοτιοανατολική, παράλληλη με την ακτογραμμή. Μόλις βγαίνει στ' ανοιχτά, οι δυο πανίσχυρες MERCURY των 250 ίππων ξυπνούν από τον λήθαργό τους και μας ωθούν με ταχύτητα 30 σχεδόν μιλίων προς το ακρωτήριο του Αγίου Νικολάου. Εκεί, στο ανατολικότερο σημείο της Ζακυνθινής στεριάς, δίνουμε νέες συντεταγμένες στην πορεία μας. Στρέφουμε νότια και με μια νοητή ευθεία σημαδεύουμε στον αχανή ορίζοντα του Ιονίου, τα αόρατα ακόμα στα μάτια μας, νησάκια των Στροφάδων...

*Κείμενο : Θεόφιλος Δ. Μπασιγουράκης
Φωτογραφίες: Άννα Α. Καλαϊτζή*

Φέρνω στο νου μου τα γεγονότα των τελευταίων ωρών και ημερών. Την άμεση έγκριση από το **Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας** του αιτήματός μας να επισκεφθούμε με σκάφος του Λιμεναρχείου Ζακύνθου τις Στροφάδες. Την πρόθυμη ανταπόκριση του Λιμενάρχη Ζακύνθου κ. **Αλαφάκη** να μας διαθέσει το σκάφος και το πλήρωμα.

Κ Α Τ Α Π Ε Λ Α Γ Α   Σ Τ Ο   Ι Ο Ν Ι Ο

Η ωραία πόλη της Ζακύνθου καθρεφτίζεται στα ήρεμα νερά του λιμανιού της. Ιδιαίτερα εντυπωσιακή είναι η παρουσία του Ναού του Αγίου Διονυσίου, Πολιούχου του νησιού.

Την άδεια επίσκεψης στο Μοναστήρι του νησιού από τον Μητροπολίτη Ζακύνθου **κ. Χρυσόστομο**. Κι ενώ κανένας άνθρωπος ή Υπηρεσία δεν έχει φέρει αντιρρήσεις στο ταξίδι μας, ορθώνει απρόσμενο εμπόδιο η Φύση. Χαράματα ξεσπάει ένα μπουρίνι δυνατό. Μέσα σε δευτερόλεπτα ο γαλήνιος κόλπος του Λαγανά μετατρέπεται σε φουρτουνιασμένο πέλαγος. Ακόμη πιο ταραγμένη είναι η θάλασσα έξω από τον κόλπο.

Από τα διπλομανταλωμένα παράθυρα στα γραφεία του "Θαλάσιου Πάρκου" παρακολουθούμε με δέος τα αφρισμένα κύματα να σκάζουν στα βράχια της ακτής.

Ο Λιμενάρχης Ζακύνθου εκδίδει κατεπείγον "απαγορευτικό" για όλα τα πλεούμενα. Ακόμη περισσότερο δυσοίωνες είναι οι προβλέψεις. Ραδιόφωνα, εφημερίδες και τηλεοράσεις προειδοποιούν για επικείμενο κύμα κακοκαιρίας, με βροχές, καταιγίδες και σημαντική

πτώση της θερμοκρασίας, που αναμένεται όπως πάντα, να πλήξει τη χώρα από τα δυτικά, δηλαδή από το Ιόνιο. Ως αφετηρία των φαινομένων προσδιορίζεται η Παρασκευή, η μέρα του ταξιδιού μας στις Στροφάδες. Ξαφνικά τα πάντα δείχνουν να ανατρέπονται. Το ταξίδι αυτό, που τόσα χρόνια λαχταράμε, κινδυνεύει...

Ήταν Οκτώβρης του 1994 όταν, για πρώτη φορά γνώρισα την ύπαρξη των Στροφάδων μέσα από τις σελίδες του ένθετου ΕΠΤΑ ΗΜΕΡΕΣ της εφημερίδας ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ για τα "Ξεχασμένα Νησιά της Ελλάδας". Τη ...μακρινή εκείνη εποχή το "ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΑΝΟΡΑΜΑ" ήταν ακόμη στο χώρο της φαντασίας και των ονείρων των εκδοτών του. Και τα ξεχασμένα νησιάκια που παρουσίαζε τότε η εφημερίδα ήταν για τους περισσότερους Έλληνες τόποι άγνωστοι και

απόμακροι, πολύ έξω από τους τουριστικούς τους προορισμούς.

Πέντε χρόνια αργότερα, και συγκεκριμένα την Άνοιξη του '99 διάβασα και πάλι για τα Στροφάδια τη φορά αυτή στο... "ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΑΝΟΡΑΜΑ", όταν στο 12^ο τεύχος του δημοσίευσε ένα δισέλιδο οικολογικό σημείωμα του **Κώστα Τσίππη**. Ήταν στην ουσία μια καταγγελία για την απαράδεκτη λαθροθηρία και την μαζική εξόντωση χιλιάδων μεταναστευτικών πουλιών και ιδιαίτερα τρυγониών, κάθε Απρίλη στα Στροφάδια.

Πολλά έχουν αλλάξει από τότε. Τα δυο απόμακρα νησάκια του Ιονίου έχουν ενταχθεί από τον Δεκέμβριο του 1999 στον καλά φυλασσόμενο και ελεγχόμενο χώρο του Εθνικού Θαλάσσιου Πάρκου Ζακύνθου, αφού έχουν χαρακτηριστεί "**Περιοχές Προστασίας της Φύσης**" ως "μεταναστευτικός

σταθμός της ορνιθοπανίδας".

Μετά το έντονο πρωινό μπουρίνι τα φαινόμενα στη διάρκεια της μέρας δείχνουν να εξασθενούν.

-Τίποτε δεν είναι ακόμη βέβαιο, μας προσγειώνει ο Λιμενάρχης. Αν όμως ο καιρός διατηρηθεί όπως τώρα, ορίζουμε αναχώρηση για αύριο πρωί στις 8.

Στις 9 το βράδυ, 11 ώρες πριν από την προγραμματισμένη αναχώρησή μας, ο ουρανός στη δύση είναι καθαρός, στα βόρεια όμως αναπτύσσονται μερικά μακρόστενα συννεφάκια. Από εκείνη τη στιγμή και μέχρι τα μεσάνυχτα δεν παύω να παρακολουθώ την εξέλιξή τους με αγωνία, δεν συμβαίνει όμως τίποτε το ανησυχητικό. Στις 3 τη νύχτα πετάγομαι ξαφνικά αλαφιασμένος και βγαίνω στο μπαλκόνι. Ο Κόλπος του Λαγανά μπρο-

Το φουσκωτό σκάφος του Λιμεναρχείου Ζακύνθου και απέναντι το μικρό Στροφάδι, η Άρπυια. Όταν στο νησάκι πνέουν άνεμοι η προσέγγιση σκαφών είναι πολύ δύσκολη. ΦΩΤ. Θ. ΜΠΑΣΓΙΟΥΡΑΚΗΣ

στά μου κοιμάται, καμιά πνοή ανέμου δεν έρχεται να ταράξει τη νιβάνια του.

Στις 6 το πρωί ξυπνάμε οριστικά. Ο ορίζοντας είναι πεντακάθαρος, η θάλασσα φιλική και ακύμαντη.

Δυο ώρες αργότερα το Λιμάνι της Ζακύνθου είναι ένας απέραντος καθρέφτης, που στη λεία του επιφάνεια αντανακλώνται τα ωραία κτίρια της πόλης. Τίποτε πια δεν μπορεί να εμποδίσει το ταξίδι μας...

ΘΥΛΟΙ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Ποια είναι όμως τα Στροφάδια; Σε ποιους λόγους οφείλεται η τόσο μεγάλη μας επιθυμία να τα συναντήσουμε στη μέση του πελάγους; Θα λεγα αρχικά πως είναι η αίγλη του δυσπρόσιτου και απόμακρου της θέσης τους. Απέχοντας 35 μίλια από το λιμάνι της Ζακύνθου και ίση σχεδόν απόσταση από τις ακτές της Πελοποννήσου, τα Στροφάδια είναι με βεβαιότητα η πιο μοναχική και απομονωμένη νησιωτική γη της Ελλάδας, η πιο εκτεθειμένη στους πελαγίσιους ανέμους

και στα κύματα.

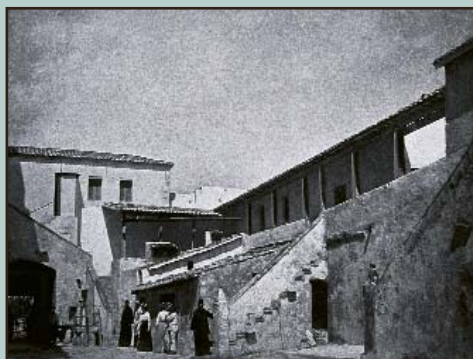
Πάνω στις μικρές Στροφάδες ξεσπάνε πρώτα ο πουνέντες, ο μαϊστρος κι ο γαριμπής, πριν ξεχυθούνε μετά στην Πελοπόννησο. Ποτέ δεν είναι σίγουρο το ταξίδι στις Στροφάδες, απαιτεί περίσσια σύνεση και ναυτοσύνη. Εξάλλου το λιλιπούτειο ανάστημά τους, που μόλις φθάνει τα 11 μέτρα πάνω από τη θάλασσα, τα κάνει σχεδόν αθέατα στο βάθος του ορίζοντα. Όταν μάλιστα στο πέλαγος πέφτει καταχνιά, η ύπαρξή τους ως την τελευταία στιγμή αποτελεί μυστήριο. Δεν είναι λοιπόν τυχαίο, που μόλις την τελευταία στιγμή κατάφερε να τα εντοπίσει από τη γέφυρα της θαλαμηγού του ο Αρχιδούκας της Αυστρίας **Λουδοβίκος Σαλβατόρ**, όταν το 1902 είχε ταξιδέψει στα Στροφάδια. Ο ίδιος μάλιστα αναφέρει στο βιβλίο του, ότι τα νησάκια είναι τόσο χαμηλά, που πρώτα διακρίνεται μόνον ο **Πύργος**, που μοιάζει να κολυμπάει πάνω στη θάλασσα.

Πολύ σπουδαία είναι ακόμη τα Στροφάδια για το πλούσιο παλαιοντολογικό τους υλικό, που αποτελείται από Ελασματοβοράγχια,

Στα ανατολικά - νοτιοανατολικά της Μονής Στροφάδων εκτείνεται μια μεγάλη επίπεδη έκταση που χρησιμοποιείται για καλλιέργεια σιτηρών.

Μοναχοί της Μονής Στροφάδων το 1902, όπως τους διέσωσε στο βιβλίο του ο Αρχιδούκας της Αυστρίας, Λουδοβίκος Σαλβαδορ.

Ο Μοναχός Καλλίστρατος Κλάβας με επισκέπτες της Μονής κατά το έτος 1893 (Βιβλίο Λ. Σαλβατόρ).

Γαστερόποδα, Σκαφόποδα, Κοράλλια και Βρυόζωα. Αντίθετα όμως από την άποψη του Σαλβατόρ, ότι τα νησάκια αποτελούν γεωλογική συνέχεια της κορυφής του Ακρωτηρίου του Γέρακα, πιθανότερο θεωρείται, ότι τα Στροφάδια μπορούν να χαρακτηρισθούν "**ωκεανικά**", αφού ποτέ δεν υπήρξαν ενωμένα με άλλα νησιά ή με στεριά της ηπειρωτικής Ελλάδας.

Γοητευτική είναι και η μυθολογία για τα Στροφάδια. Το αρχικό όνομά τους στην αρχαιότητα ήταν "**Πλωτές**". Κατά τη διάρκεια της Αργοναυτικής εκστρατείας όμως ξέσπασε διαμάχη ανάμεσα στους **Βορεάδες** (τους γιους του Βορείου ανέμου) **Κάλαι** και **Ζήτη** και τις **Άρπυιες** (που ήταν όντα με μισό σώμα γυναίκας και μισό αρπακτικού). Στη διάρκεια της σύγκρουσης οι φτερωτοί γιοι του ανέμου κατάφεραν να ελευθερώσουν από τις Άρπυιες τον μάντη Φινέα, που συμμετείχε στην Αργοναυτική εκστρατεία.

Μετά άρχισαν να κυνηγούν τις Άρπυιες μια από τις οποίες, η **Ωκυθόη**, ξέφυγε προς το Ιόνιο και βρήκε καταφύγιο στις Πλωτές. Μά-

ταια έψαξαν να την βρουν οι Βορεάδες. Απογοητευμένοι λοιπόν "**στρίψανε**" για να βρουν τον Φινέα.

(Σύμφωνα με τον **Λεωνίδα Ζώη**, το όνομά τους οι Στροφάδες το πήραν εκ του "**στρέφειν**", διότι οι Βορεάδες "**έστριψαν**" προς τα οπίσω προς συνάντησιν των Αργοναυτών).

Έτσι λοιπόν οι Πλωτές έγιναν Στροφάδες ενώ η Ωκυθόη μάζεψε και τις υπόλοιπες Άρπυιες, που κάνανε πατρίδα τους από τότε τα νησάκια. Και σήμερα ακόμη το μικρό Στροφάδι έχει διατηρήσει την ονομασία **Άρπυια** ή **Αρπίνα** ή **Αρπνιά**.

Οι Βενετσιάνοι από την πλευρά τους έχουν τη δική τους παράδοση για τη δημιουργία των Στροφάδων.

Ο Simone Sigoli που επισκέφθηκε τη Ζάκυνθο το 1340 διηγείται, ότι την εποχή που οι Βενετσιάνοι μετέφεραν το λείψανο του **Αγίου Μάρκου** από την Αλεξάνδρεια στην Βενετία, το πλοίο συνάντησε μεγάλη φουρτούνα στα νότια της Ζακύνθου. Ενώ λοιπόν κινδύνευε να ναυαγήσει σ' ένα χαμηλό νησί, σώθηκε την τελευταία στιγμή, όταν το νησάκι χωρίστηκε

Ο τετραώροφος Πύργος της Μονής, ύψους 17 μέτρων ήταν αληθινό απόρθητο φρούριο, που είχε αποκρούσει κάθε επίθεση των επιδρομών και εκπορθήθηκε μόνον με δόλο.

στα δυο και πέρασε το πλοίο. Από θαύμα λοιπόν του Αγίου Μάρκου η Στροφάδα έγινε Στροφάδες.

Εκείνο όμως το χαρακτηριστικό που δίνει την μεγάλη αίγλη στις Στροφάδες και τις κάνει μοναδικές στον Ελλαδικό χώρο είναι το **Μοναστήρι** τους. Είναι αδύνατον να πιστέψει κανείς, ότι στη μέση του πελάγους ορθώνεται ένα τέτοιο φρούριο.

ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΑΠΟ ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΤΩΝ ΣΤΡΟΦΑΔΩΝ

Πόση απόσταση έχει απομείνει καπετάνιε;

Ρίχνει μια ματιά ο Σήφης στο G.P.S
-Δώδεκα μίλια ακόμη, το 1/3 της απόστασης.

-Και τα Στροφάδια πότε θα φανούν;

-Με καθαρή ατμόσφαιρα έπρεπε ήδη να διακρίναμε κάποιο σημάδι στον ορίζοντα, απαντάει ο Αντρέας.

Νέοι άνθρωποι ο Σήφης και ο Αντρέας, ανήκουν στη δύναμη του Λιμεναρχείου Ζακύνθου με την τριπλή ιδιότητα του καπετάνιου, του μηχανικού και του πληρώματος, άριστα εκπαιδευμένοι για ν' ανταποκρίνονται σ' όλες τις απαιτήσεις της δύσκολης δουλειάς τους.

Τα λεπτά κυλούν, παρόλες τις δυσμενείς καιρικές προβλέψεις, η θάλασσα εξακολουθεί να είναι ήρεμη, το μεγάλο σκάφος γλιστράει επάνω της με μεγάλη ταχύτητα, χωρίς τον παραμικρό κλυδωνισμό.

-Τι καιρό προβλέπεις για την επιστροφή; ρωτάω τον Σήφη.

Σύμφωνα με τον Λεωνίδα Ζώη, το όνομά τους οι Στροφάδες το πήραν εκ του "στρέφειν", διότι οι Βορεάδες "έστριψαν" προς τα οπίσω προς συνάντησιν των Αργοναυτών.

Ο αύλειος χώρος της Μονής, που στις τρεις πλευρές του περικλείεται από το μοναστηριακό κτίσμα ενώ στην τέταρτη από τον ογκώδη τοίχο του Πύργου.

-Δεν ξέρω, τα Δελτία Καιρού μιλάνε για καταιγίδες και ανέμους. Παρόλο που οι συνθήκες δείχνουν σταθερές, εδώ στ' ανοιχτά ο καιρός είναι απρόβλεπτος. Ό,τι όμως και να βγάλει θα το αντιμετωπίσουμε. Το κυριότερο είναι να δέσουμε στο νησί με ασφάλεια. Όλα τα υπόλοιπα είναι ευκολότερα.

-Κάτι αρχίζει να φαίνεται στο βάθος, λέει ξαφνικά ο Αντρέας.

Στρέφουμε όλοι τα μάτια μας στο σημείο που μας δείχνει. Δεν είναι κάποια στεριά που φαίνεται στην άκρη του ορίζοντα, είναι περισσότερο ένα μικρό ανεπαίσθητο σημάδι που εξέρχεται από αυτόν. **Ο Πύργος των Στροφάδων!** Μόλις 8 μίλια μας χωρίζουν απ' τα νησάκια, αυτά όμως εξακολουθούν να είναι αθέατα.

Πρώτα εμφανίζεται το μεγαλύτερο Στροφάδι, η **Σταμφάνη**. Μοιάζει σαν μια μακρόστενη γραμμή, χωρίς όγκο και υπόσταση, με υψηλότερο σημείο το εξόγκωμα του Πύργου. Μερικά λεπτά αργότερα αρχίζει να διακρίνεται και η ταπεινή γραμμή απ' το μικρότερο Στροφάδι, σαν συνέχεια του μεγαλύτερου.

Χρειάζεται να περάσει κάποια ώρα ακόμη για να φανεί καθαρά ο στενός διάυλος που χωρίζει τα νησάκια, καθώς και οι επικίνδυνες ξέρες που μοιάζουν φυτευμένες στο διαπόρι ανάμεσά τους.

Η ταχύτητα του σκάφους χαμηλώνει, τα νερά χάνουν οιγά-οιγά το βαθύ μπλε πελαγίσιο χρώμα, γίνονται πρασινογάλαζα διάφανα, ο βραχώδης βυθός διαγράφεται από κάτω μας με κάθε λεπτομέρεια.

Μια ώρα και δέκα λεπτά ακριβώς από την αναχώρησή μας βρισκόμαστε έξω απ' τις Στροφάδες. Το Φρούριο - Μοναστήρι ορθώνεται απέναντί μας στην άκρη του νησιού, επιβλητικό και μεγαλόπρεπο.

Ο όγκος του είναι τεράστιος, το μέγεθός του κυριαρχεί με τρόπο καταλυτικό στο επίπεδο νησί. Αφιερωμένη στην **Μεταμόρφωση του Σωτήρος** και στην **Παναγία "Παντοχαρά"** (την των πάντων χαρά) είναι η Πατριαρχική (Σταυροπηγιακή) Μονή των Στροφάδων. Κτισμένη το πρώτο μισό του 13ου αιώνα από την **Ειρήνη**, σύζυγο του Βυζαντινού Αυτοκράτορα **Θεοδώρου Α' του Λασκάρεως**, παραμένει ασάλευτη στη θέση της για οχτώ περίπου αιώνες.

Σ' όλα αυτά τα χρόνια έμελλε να αναδειχθεί σε προπύργιο της Ορθοδοξίας αλλά και σε προκεχωρημένο στρατηγικό φυλάκιο, όχι

μόνον του Βυζαντίου αλλά και της Γαληνότατης Δημοκρατίας της Βενετίας. Για πολλούς αιώνες η Μονή παρέμεινε απόρθητη στις επιδρομές των πειρατών χάρη στον φρουριακό χαρακτήρα της αρχικής της κατασκευής, την ανακαίνισή της το 1440 από τον Αυτοκράτορα Ιωάννη Παλαιολόγο και την μεταγενέστερη επισκευή και εξοπλισμό της από τους Βενετούς.

Ό,τι όμως δεν κατάφερε η ικανότητα των εχθρών, το πέτυχε ο δόλος και η αφέλεια των μοναχών, που στα 1717 άνοιξαν τη βαριά θύρα του Μοναστηριού στους Αγαρηνούς, θεωρώντας τους ως φίλους. Η περιγραφή της κατάληψης διασώθηκε σε χρονικό της εποχής: *"1717 Αυγούστου 19, ημέρα Δευτέρα, ηχημάτωσαν το μοναστήρι μας τα Στροφάδια ο θεοκατάρατος μουστής με δέκα γαλιώτες... Το πώς εμπήκαν μέσα είναι τούτο: αριμούρισαν*

Παρά το μικρό μέγεθός του το νησί έχει στο έδαφός του έναν εκπληκτικό αριθμό πηγαδιών που φτάνουν τα 18 (!) και έχουν τα περισσότερα θαυμάσιο νερό. Δίπλα στο πηγάδι το πανύψηλο και σπάνιο δέντρο Φοινικικός Άρκευθος (*Juniperus Phoenicea*).

ΦΩΤ. Θ. ΜΠΑΣΤΙΟΥΡΑΚΗΣ

Στην πρώτη μας αιφνιδιαστική προσέγγιση ο παπα - Γρηγόρης είναι με τα ρούχα της δουλειάς και ασχολείται με τις καθημερινές του εργασίες.

παντιέρα άσπρη (σήκωσαν άσπρη σημαία στα άλμπουρα των πλοίων) και ήρθαν οι καπετανέοι έξω και με δόλο, με το καλό, εμπήκαν μέσα στο μοναστήρι και έπιασαν την πόρτα και έτζι εγελάστηκαν".

Ελάχιστοι μοναχοί κατάφεραν να διασωθούν από τη σφαγή και να φυγαδεύσουν το σκήνωμα του Αγίου Διονυσίου στη Ζάκυνθο, όπου παραμένει μέχρι σήμερα σε πανελλήνιο προσκύνημα. Την ίδια εποχή μεταφέρθηκε και η έδρα της μονής από τα Στροφάδια στη Ζάκυνθο.

Από τότε μέχρι σήμερα το μοναστήρι ανήκει διοικητικά στην Ιερά Μονή Στροφάδων και Αγίου Διονυσίου που βρίσκεται στην πόλη της Ζακύνθου και της οποίας το καθολικό αποτελεί η εκκλησία του Αγίου Διονυσίου.

Εκτός όμως από αυτή την τελειωτική άλωση του το 1717, το μοναστήρι λεηλατήθηκε και

καταλήφθηκε και νωρίτερα, το 1537. Κατά τη διάρκεια των λεηλασιών αυτών καταστράφηκε και η σπουδαία βιβλιοθήκη, τα σπάνια βιβλία της οποίας μελέτησαν πολλοί επιφανείς κληρικοί, και ανάμεσά τους ο κόντε Δραγανίγος Σιγούρος, ο μετέπειτα **Άγιος Διονύσιος**. Αρκετοί επίσης μοναχοί ασκήτευσαν στο μοναστήρι, μερικοί από τους οποίους κατέλαβαν μεγάλα εκκλησιαστικά αξιώματα, όπως ο Γεώργιος Αγγελόπουλος από τη Δημητσάνα, ο πασίγνωστος εθνομάρτυρας **Πατριάρχης Γρηγόριος ο Ε΄**.

Οι μοναχοί της μονής, που κάποτε έφταναν και τους 60, ανήκαν στο τάγμα του Αγίου Βασιλείου και διοικούντο από τριμελές Ηγουμενοσυμβούλιο. Τα τελευταία χρόνια στο μοναστήρι έχει απομείνει μόνον ένας μοναχός. Αυτόν τον Ακριτά της Ορθοδοξίας ετοιμαζόμαστε να συναντήσουμε.

ΜΙΑ ΠΡΩΤΗ ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΟ ΝΗΣΙ

Με την απόλυτη σχεδόν μπουνάτσα που εξακολουθεί να επικρατεί, δένουμε με ευκολία το σκάφος στον μικρό τσιμεντένιο μόλο και πηδάμε ένας - ένας στην ακτή. Κάθε έννοια λιμενικών εγκαταστάσεων απουσιάζει απ' το νησάκι, είναι φανερό πως όταν πνέουν άνεμοι, οποιαδήποτε απόπειρα προσέγγισης είναι δύσκολη ή και αδύνατη.

Κανένας δεν μας περιμένει στην αποβάθρα, το μικρό νησί είναι έρημο, ξαφνικά όμως αυτή η μοναξιά του διακόπτεται, μοιάζει παράξενο από τη μια στιγμή στην άλλη, να βαδίζουν στην ακτή του τόσο άνθρωποι. Εκτός από την Άννα και εμένα, συμμετέχουν σ' αυτό το ταξίδι - προσκύνημα στις Στροφάδες η **Αναστασία Κολοκοτσά** από το Θαλάσσιο Πάρκο, η **Χαρίκλεια Μινότου** από το WWF Ελλάς και μαζί της μια εθελόντρια, η **Γκειλ**.

Στο λίγο χρόνο που έχουμε στη διάθεσή μας εξαιτίας των απειλητικών προβλέψεων του καιρού, ξεκινάμε να γνωρίσουμε ό,τι σημαντικότερο μπορούμε απ' το νησί. Προτεραιότητα έχει ο χώρος και οι εγκαταστάσεις της μονής. Δυστυχώς η βαριά σιδερένια πύλη με τα δυο κανόνια, που έχουν απομείνει από το παρελθόν, είναι κλειστή, σημάδι πως ο μοναχός δεν βρίσκεται εκείνη τη στιγμή στο μοναστήρι. Περιοριζόμαστε λοιπόν αρχικά να κάνουμε το γύρο αυτού του κτιριακού συγκροτήματος.

Είναι εντυπωσιακό από κάθε άποψη, τόσο για την συμπαγή και ογκώδη κατασκευή του όσο και για τα μεγέθη του. Θυμίζει περισσότερο ένα οχυρωμένο μεσαιωνικό κάστρο παρά μοναστηριακό κτίσμα.

Άλλωστε το μοναστήρι των Στροφάδων αποτελεί αντιπροσωπευτικό δείγμα μοναστικού κτίσματος, που συγχρόνως είναι και οχυρό, ώστε να είναι σε θέση να αποκρούει επιδρομές και πολιορκίες. Το ίδιο παρατηρείται και σε πολλές άλλες περιπτώσεις μοναστηριών, τόσο στο χώρο της Ορθοδοξίας όσο και στη Δύση.

Η ποιότητα της κατασκευής είναι εκπληκτική, η λιθοδομή είναι φτιαγμένη με πελεκητές πέτρες που συνδέονται τέλεια μεταξύ τους. Το εκπληκτικότερο είναι, ότι το τεράστιο αυτό οικοδόμημα κατασκευάστηκε οχτώ αιώνες πριν, με τα μέσα και τις δυνατότητες της

εποχής εκείνης και με υλικά που μεταφέρθηκαν σε τόσο μεγάλη απόσταση στη μέση του πελάγους.

Η κυριότερη βλάβη δίπλα στο μοναστήρι είναι οι πυκνοί καλαμιώνες, που φθάνουν ως τη θάλασσα. Ανατολικά - νοτιοανατολικά του μοναστηριού, προς το εσωτερικό του νησιού, εκτείνεται μια μεγάλη επίπεδη έκταση με θερισμένες αιτοκαλλιέργειες. Έτσι άλλωστε εξηγείται η ύπαρξη ενός μικρού τραπέζι κοντά στην είσοδο.

Ένας χωματόδρομος ξεκινάει από τον εξωτερικό χώρο της μονής και κατευθύνεται προς τα νοτιοδυτικά. Μετά από 400 περίπου μέτρα οδηγεί σ' ένα συγκρότημα κτιομάτων, όπου υπάρχει ο στάβλος, άλλες βοηθητικές

Η τεχνολογία έχει αντικαταστήσει τους φαροφύλακες, ο λιθοκτιστος όμως φάρος των Στροφάδων εξακολουθεί να παραμένει αγέρωχος από τον 19ο αιώνα.

ΦΩΤ. Χ. ΜΙΝΟΤΟΥ

εγκαταστάσεις και το εκκλησάκι του Αγίου Νικολάου. Στρίβουμε λίγο προς τα βορειοδυτικά και διασχίζουμε ένα κτήμα περιφραγμένο με ξερολιθιά και συρματόπλεγμα. Το έδαφος είναι πετρώδες και άγριο, γεμάτο με ξερόχορτα και αγκάθια, είναι βέβαιο, πως δεν έχει πρόσφατα καλλιεργηθεί. Στο τέλος αυτού του κτήματος βρισκόμαστε πάνω από τις βορειοδυτικές ακτές. Μερικά μέτρα χαμηλότερα απλώνεται μια μικρούλα αμμουδιά, με θαυμάσια πρασινογάλαζα νερά, που θυμίζει τις ωραιότερες αμμουδιές που έχουμε συναντήσει στις παραλίες της Ζακύνθου. Είναι πραγματική ατυχία, που ο χρόνος δεν μας επιτρέπει να απολαύσουμε, έστω και για λίγο, τα εξωτικά αυτά νερά στη μέση του Ιονίου.

Σε απόσταση μισού περίπου μιλίου απέναντί μας προς τα βορειοδυτικά προβάλλει πάνω από την ακύμαντη θάλασσα η βραχώδης ακτογραμμή της Άρπυιας. Όλη η επιφάνεια

του μικρού νησιού είναι καταπράσινη, καλυμμένη από χαμηλή μακία βλάστηση που αποτελείται από πουρνάρια, σχίνα, μυρτιές και αγριελιές. Στο κέντρο ξεχωρίζει σαν λευκή πινελιά μέσα στο πράσινο, το πέτρινο κτίσμα από το εκκλησάκι του **Αγίου Ονούφριου**.

Συνεχίζουμε την περιήγησή μας δυτικότερα και μετά από λίγο φτάνουμε σ' ένα ξέφωτο. Κυρίαρχο στοιχείο εδώ είναι ένα πέτρινο πηγάδι, κατασκευασμένο με εξαιρετική τέχνη, που είναι γεμάτο με νερό και μάλιστα στην καρδιά της θερινής περιόδου. Δίπλα απ' το πηγάδι φύεται ένα δέντρο πολύ σημαντικό. Είναι ένας πανύψηλος Φοινικικός Άρκευθος ή Θαμνόκεδρο (*juniperus phoenicea*), κυρίαρχο είδος βλάστησης επάνω στο νησί. Ήδη μερικές δεκάδες μέτρα πίσω απ' το πηγάδι αρχίζει η εξάπλωση πυκνότατης βλάστησης, που σε μερικά σημεία θυμίζει ζούγκλα.

Το οστεοφυλάκιο όπου αναπαύονται οι μοναχοί της Μονής, που κατά περιόδους ξεπερνούσαν τους 60.

Σύμφωνα με τον Βιολόγο **Γρηγόρη Τσουνή** "από όσο τουλάχιστον γνωρίζουμε, ελάχιστες τέτοιες συστάδες υπάρχουν στον ελληνικό χώρο και από αυτές, το Δάσος των Στροφάδων, είναι μοναδικό στην Ελλάδα και ίσως σε όλη την Μεσόγειο. Στη σύνθεση της βλάστησης του δάσους συμμετέχουν επίσης διάφορα θαμνώδη σκληρόφυλλα είδη, όπως τα πουρνάρια, τα σχίνα, οι αγριελιές, οι ράμνοι, οι μυρτιές και μια κουνουναριά".

Σύμφωνα πάντα με τον Τσουνή στα Στροφάδια έχει καταγραφεί μια πλουσιότατη χλωρίδα, που αποτελείται από 250 είδη φυτών και σπάνιων λουλουδιών.

Στο άκρο της δυτικής ακτής του νησιού δεσπόζει ο Φάρος των Στροφάδων. Ας δούμε πώς τον περιγράφει στο βιβλίο του ο Αρχιδούκας της Αυστρίας **Λουδοβίκος Σαλβατόρ**, όπως τον είδε το 1902: "Ο φάρος είναι ένας τετράγωνος πύργος με τρία πατώματα, κάτω μια πόρτα και επάνω δυο σειρές από παραθυράκια σε στρογγυλό θόλο, χρωματισμένα γύρω-γύρω άσπρα και ροζ. Έχει ένα άσπρο σταθερό φως με κόκκινες λάμπες κάθε λεπτό. Προεξέχει 38,7 μέτρα πάνω από την επιφάνεια της θάλασσας, ενώ ο πύργος του έχει ύψος 11 μέτρων. Κτίστηκε αρχικά το 1829, ενώ η τωρινή του κατάσταση χρονολογείται μόλις από το 1887. Βρίσκονται εδώ τρεις φαροφύλακες".

Σήμερα στον Φάρο των Στροφάδων η τεχνολογία έχει αντικαταστήσει τους φαροφύλακες. Το υπέρροχο όμως λίθινο κτίσμα εξακολουθεί να παραμένει όρθιο κόντρα στους ανέμους.

ΠΑΠΑ ΓΡΗΓΟΡΗΣ. ΜΙΑ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΒΙΒΛΙΚΗ

Επιστρέφουμε από την περιήγησή μας ξαναπερνώντας από τις βοηθητικές εγκαταστάσεις της Μονής. Τη φορά αυτή ο χώρος δεν είναι έρημος, υπάρχει ανθρώπινη παρουσία. Είναι ο **παπα-Γρηγόρης**, που φορώντας τα ρούχα της δουλειάς, ασχολείται με διάφορες εργασίες. Στη θέα μας δείχνει να αισθάνεται κάπως άβολα, ίσως γιατί δεν ήταν προετοιμασμένος να δεχθεί επισκέψεις. Ωστόσο μας καλωσορίζει ευγενικά και μας παρακαλεί να τον ακολουθήσουμε στο μοναστήρι.

Αυτό που αμέσως μ' εντυπωσιάζει στον παπα-Γρηγόρη είναι η νηφαλιότητά του, ορατή στον χαμηλό τόνο της φωνής, στις ελάχιστες συσπάσεις του προσώπου, στις γαλήνιες κινήσεις των χεριών του.

Μετά την ένταση που έχει αρχίσει ήδη από το πρωί και τον χρόνο που μας κυνηγάει ανελέητα, βρισκόμαστε ξαφνικά μπροστά σ' έναν άνθρωπο, που γι' αυτόν ο χρόνος έχει πάψει προ πολλού να σημαίνει οτιδήποτε.

Αυτό, που για όλους εμάς αποτελεί πολυτιμότεο αγαθό και μάλιστα "είδος εν ανεπαρκεία", ο παπα-Γρηγόρης το διαθέτει σε αφθονία και μάλιστα το διαχειρίζεται κατά το δοκούν, σύμφωνα με τις ανάγκες του. Μια παρόμοια ηρεμία έχω νιώσει, όσες φορές επισκέφθηκα το Άγιο Όρος. Ακόμα όμως κι εκεί ο χρόνος παίζει ρόλο σημαντικό στη λειτουργία ενός μοναστηριού, στα ωράρια έγερσης των μοναχών για τον όρθρο, στην προσέλευσή τους στην "Τράπεζα", στις ακολουθίες και στις αγρύπνιες. Εδώ, στο μοναστήρι των Στροφάδων, μοιάζει να σταμάτησε ο χρόνος.

Ακολουθούμε τον γαλήνιο βηματισμό του παπα-Γρηγόρη ως την πύλη της Μονής. Ξεκλειδώνει τη βαριά σιδερένια πόρτα μ' ένα τεράστιο κλειδί και μπαίνουμε στον υπαίθριο αύλειο χώρο. Ξαφνικά χάνεται ολόγυρά μας ο ορίζοντας, νιώθουμε απομονωμένοι σ' έναν χώρο ορθογώνιο, πλακόστρωτο, γυμνό από οποιοδήποτε κτίσμα, που η κάθε του πλευρά περιβάλλεται από τοίχους. Στη νότια ιδιαίτερα πλευρά ο όγκος του τοίχου ορθώνεται με τρόπο καταλυτικό πάνω απ' τα κεφάλια μας, είναι η μονοκόμμη και τεράστια επιφάνεια του τετραώροφου πύργου της Μονής. Τα μοναδικά αρχιτεκτονικά στοιχεία που δίνουν μια ανάλαφρη αίσθηση στη συνολική αυστηρότητα του χώρου είναι οι πέτρινες σκάλες, που οδηγούν σε διάφορα σημεία του κτίσματος, τα διαδοχικά επίπεδα των κεραμοσκεπών με τα βυζαντινού τύπου κεραμίδια και το πηγάδι.

Έργο παμπάλαιο, κομψό, συνδεδεμένο άμεσα με μια από τις ζωτικότερες ανάγκες του ανθρώπου, το πηγάδι αυτό πλάι στην εξώθυρα, χαρίζει μια ανθρώπινη διάσταση στο αυστηρό κτιριακό περιβάλλον της αυλής. Μπροστά στο πηγάδι στέκεται ο παπα-Γρηγόρης, η ωραιότερη ανθρώπινη παρουσία

Με ήρεμες κινήσεις γυρίζει τη μανιβέλα και σε λίγο το κουβαδάκι βρίσκεται στην επιφάνεια, γεμάτο με νερό.

Η δοκιμή του υπέροχου δροσερού νερού από το πηγάδι της Μονής Στροφάδων ήταν μια αληθινή εμπειρία.

που θα μπορούσε να βρεθεί εκεί, με την άτακτη λευκή του γενειάδα να καλύπτει τα ηλιοκαμένα χαρακτηριστικά και με το ήρεμο βλέμμα που δείχνει απλаны. Ένας και μόνον άνθρωπος στη μέση αυτού του τεράστιου συγκροτήματος, που κάποτε στα χρόνια της ακμής ξεχειλίζει από ζωή και κίνηση, από την παρουσία 60 ή και 80 μοναχών.

-Θέλεις λίγο κρύο νερό απ' το πηγάδι; με ρωτάει με την ήσυχη φωνή του ο ερημίτης.

Ρίχνω μια ματιά στο πηγάδι, στο μάγγανο και στο κουβαδάκι. Τι ποιότητα νερού μπορεί να περιέχει αυτό το πηγάδι; Ο πυθμένας του πρέπει να πλησιάζει την επιφάνεια της θάλασσας.

-Σ' ευχαριστώ παπα-Γρηγόρη, θα πω από το παγούρι μου, κρατάει το νερό του δροσερό.

-Όπως νομίζεις, εγώ πάντως θα βγάλω λίγο και θα πω.

Πίνω δυο γουλιές από το εμφιαλωμένο νερό που περιέχει το παγούρι μου. Δεν είναι τόσο δροσερό, όσο πίστευα. Στο μεταξύ ο παπα-Γρηγόρης βάζει το κουβαδάκι μέσα στο στόμιο του πηγαδιού κι αφήνει να ξετυλιχτεί το σχοινί στο μάγγανο. Μετά από μερικά δευτερόλεπτα ακούγεται ο χαρακτηριστικός ήχος του κουβά στην επιφάνεια του νερού.

Με ήρεμες κινήσεις γυρίζει τη μανιβέλα και σε λίγο το κουβαδάκι βρίσκεται στην επιφάνεια, γεμάτο με νερό. Παίρνει ο παπα-Γρηγόρης ένα πλαστικό κυπελλάκι από δίπλα, το ξεπλένει, το γεμίζει με νερό και πίνει.

-Ευλογημένο νεράκι, πάντα κρύο, μονολογεί.

Παρουσία μοναχική ο παπα - Γρηγόρης, ασκητεύει για παραπάνω από 20 χρόνια στον τεράστιο χώρο της Μονής Στροφάδων.

Αισθάνομαι ξαφνικά να με κυριεύει μια μέγιστη ντροπή, σχεδόν θυμός απέναντι στον εαυτό μου. Έχω μπροστά μου αυτόν τον ερημίτη, που μου πρόσφερε νερό απ' το πηγάδι των αιώνων, εδώ στις Στροφάδες στη μέση του Ιονίου κι εγώ το αρνήθηκα. Προτίμησα την κονσέρβα του εμφιαλωμένου νερού από τα ράφια ενός SUPER MARKET της Ζακύνθου.

-Θέλω κι εγώ να πω απ' το νερό του πηγαδιού, λέω στον παπα-Γρηγόρη.

Χωρίς το παραμικρό σχόλιο ο μοναχός, ξεπλένει πάλι το πλαστικό κυπελλάκι, το γεμίζει από τον κουβά και μου το δίνει. Πίνω ως τη μέση κι ύστερα σταματάω για να πάρω αναπνοή. Νιώθω να διατρέχει τον οργανισμό μου μια θεϊκή αίσθηση δροσιάς. Ύστερα σηκώνω το κύπελλο και πίνω και το υπόλοιπο. Η γεύση του είναι μοναδική, όσο κι αν

πλαταγίζω τη γλώσσα μου, είναι αδύνατον ν' ανιχνεύσω έστω και το παραμικρό ίχνος γλυφάδας ή αλμύρας. Αισθάνομαι σαν να ξεδιψάω με το γάργαρο νερό μας από τις τόσες βουνίσιες πηγές, που έχουμε ανακαλύψει όλα αυτά τα χρόνια στις ορεινές περιπλανήσεις μας.

Παίρνω το παγούρι μου και χύνω το περιεχόμενό του στις πλάκες της αυλής. Ύστερα με το κυπελλάκι το γεμίζω ως απάνω με το νερό του πηγαδιού.

Είναι το καλύτερο αγαθό που μπορούμε να πάρουμε μαζί μας, έστω και για λίγο, από το Μοναστήρι των Στροφάδων.

Στην λίγη ώρα που βρισκόμαστε στον αύλειο χώρο της Μονής, νιώθουμε ήδη εναρμονισμένοι με τους ρυθμούς και την ηρεμία του παπα-Γρηγόρη. Είναι σαν να έχουν απομείνει, ένταση και άγχος, έξω από τους ψηλούς

τοίχους που περικλείουν την αυλή. Κάποια όμως πρώτα σύννεφα κάνουν την εμφάνισή τους στο γαλάζιο ουρανό του Ιονίου.

Ο Σήφης τα επισημαίνει και μας θυμίζει, πως κάποτε πρέπει ν' αρχίσουμε να σκεφτόμαστε και την επιστροφή μας. Η χαλαρή μας διάθεση εξαφανίζεται δια μας, ξεκινάμε αμέσως με τον παπα-Γρηγόρη ν' ανεβαίνουμε τη σκάλα, που θα μας οδηγήσει στο εσωτερικό του συγκροτήματος.

ΣΤΑ ΑΔΥΤΑ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΣΤΡΟΦΑΔΩΝ

Ανεβαίνουμε τη σκάλα δίπλα απ' το πηγάδι και βρισκόμαστε αμέσως σ' έναν μακρύ διάδρομο, σκεπασμένο με σκεπές, που διατρέχει το μοναστήρι σ' όλο του το μήκος. Δεν σταματάει ο παπα-Γρηγόρης αλλά συνεχίζει προς μια εξωτερική σκάλα που ανεβαίνει διαγώνια στον Πύργο.

Εισχωρούμε στο εσωτερικό και από μια μικρή πόρτα μπαίνουμε στον Πρόναο. Βρισκόμαστε ήδη στο Καθολικό της Μονής, που είναι ενσωματωμένο στον Πύργο και αφιερωμένο στη Μεταμόρφωση του Σωτήρος. Ψηλά στους τοίχους δεσπόζουν μεγάλα τοξοειδή παράθυρα, που δίνουν μια ρεαλιστική εικόνα του πάχους των τοίχων και της φρουριακής κατασκευής. Το φως όμως που περνάει απ' τα παράθυρα μας δίνει μια εξίσου ρεαλιστική εικόνα της σημερινής κατάστασης του Ναού της Μεταμόρφωσης. Οι φθορές από τους αιώνες, τις επιδρομές και τους σεισμούς είναι εμφανείς παντού και κυρίως στους τοίχους και στο πέτρινο τέμπλο της εκκλησίας. Τα παμπάλαια πλακάκια του δαπέδου είναι καλυμμένα απ' το παχύ στρώμα της σκόνης που σφύρευσε ο χρόνος.

Ξαφνικά, στο κέντρο του δαπέδου διαγράφεται ανάμεσα στις πλάκες ένα πασιγνωστο περιγράμμα. Είναι το θρυλικό σχήμα του **Δικέφαλου Αετού**, άφθαρτου συμβόλου στις σημαίες του Βυζαντίου και της Ορθοδοξίας. Βρίσκεται εδώ μπροστά μας, θαμμένο μες τη σκόνη, οι λεπτομέρειες στο λευκό, σκαλισμένο μάρμαρο μόλις διακρίνονται. Ετοιμάζει η Άννα τη μηχανή της, ο παπα-Γρηγόρης όμως με μια απαλή κίνηση την σταματάει.

-Να τον σκουπίσω λίγο πρώτα, τον Αετό.

Ψάχνει για αρκετά λεπτά σ' ολόκληρο το

χώρο και επιστρέφει κρατώντας μια σκούπα. Πάω να την πάρω από τα χέρια του αλλά δεν μου την δίνει. Σκύβει πάνω από τον Δικέφαλο Αετό ευλαβικά και, σαν να τον χαϊδεύει, απομακρύνει απαλά από πάνω του τις σκόνες. Όταν πιστεύει, ότι έχει ολοκληρώσει το έργο του, ορθώνει το ηλικιωμένο κορμί του και κατευθύνεται προς το κέντρο του ναού. Μένουμε έκθαμβοι και καθηλωμένοι από την τελειότητα των λεπτομερειών του Δικέφαλου Αετού, που είναι σκαλισμένος πάνω στο ολόλευκο μάρμαρο. Ήταν αδύνατον πριν μερικά λεπτά, να φανταστούμε ότι πάνω σ' αυτό το κατασκονισμένο δάπεδο του ναού, θα αντίκριζαν τα μάτια μας να ξεπροβάλλει από τα βάθη των αιώνων, το συγκλονιστικό αυτό μνημείο του Βυζαντίου.

Άλλοι δυο δικέφαλοι αετοί, σκαλισμένοι ο ένας σε μάρμαρο και ο άλλος σε πέτρα, βρίσκονται στο δάπεδο του κυρίως ναού, είναι όμως μικρότερης καλλιτεχνικής αξίας. Από το πέτρινο τέμπλο, που έχει πάθει πολλές φθορές από τους σεισμούς, λείπουν οι εικόνες, έχουν όλες μεταφερθεί στο χώρο του Μουσείου του Αγίου Διονυσίου στη Ζάκυνθο. Μόνον μια και μοναδική εικόνα έχει απομείνει, που ήταν τόσο γερά σφηνωμένη στην πέτρα, που ήταν αδύνατον να απομακρυνθεί χωρίς κίνδυνο καταστροφής της.

Από τον πρόναο ανηφορίζουμε τις εσωτερικές σκάλες, που οδηγούν στο υψηλότερο σημείο του Πύργου. Η πρώτη σκάλα είναι πέτρινη και σταθερή, οι υπόλοιπες όμως τρεις είναι ξύλινες, τα φθαγμένα σκαλοπάτια τρίζουν επικίνδυνα κάτω από τα πόδια μας και κάποια απ' αυτά λείπουν. Με μεγάλη προσοχή συνεχίζουμε ν' ανηφορίζουμε μέσα στο μισοσκόταδο, πάντα ο παπα-Γρηγόρης προηγείται.

Κάποτε, επιτέλους, το φως γίνεται περισσότερο, είναι φανερό, ότι η παράξενη αυτή πορεία στο εσωτερικό του Πύργου φτάνει στο τέρμα της.

Αμέσως μετά το τελευταίο σκαλοπάτι τα πόδια μας πατάνε στην ταράτσα. Είναι επιστρωμένη με μαλτεζόπλακες, που από πάνω έχουν καλυφθεί με πισσόχαρτο για μεγαλύτερη προστασία. Ούτε όμως αυτό είναι ικανό να αποσοβήσει την υγρασία που εισχωρεί στο εσωτερικό.

Μετά από τόσο μισοσκόταδο, το φως στην

Οι φθορές από το πέρασμα του χρόνου και τους σεισμούς είναι ορατές σε κάθε σημείο του Καθολικού της Μονής.
Ο περίφημος Δικέφαλος Αετός στο δάπεδο του Πρόναου.

Η πρώτη σκάλα είναι πέτρινη και σταθερή, οι υπόλοιπες όμως τρεις είναι ξύλινες, τα φθαρμένα σκαλοπάτια τρίζουν επικίνδυνα κάτω από τα πόδια μας και κάποια απ' αυτά λείπουν.

Στα άδυτα της Μονής, μέσα στα ανήλιαγα και υγρά υπόγεια, ο παπα Γρηγόρης μάς εξηγεί τη λειτουργία του μύλου. ΦΩΤ. Θ. ΜΠΑΣΓΙΟΥΡΑΚΗΣ

απόλυτα εκτεθειμένη ταράτσα είναι εκτυφλωτικό. Η ζέση την ώρα αυτή του μεσημεριού, παρά το ελαφρό αεράκι που φυσάει εδώ πάνω, είναι δυνατή. Βρισκόμαστε στο υψηλότερο "τεχνητό" σημείο των Στροφάδων, 40 περίπου μέτρα πάνω από την επιφάνεια της θάλασσας, η θέα προς όλο το νησί και τον ορίζοντα είναι πανεποπτική.

Βηματίζει ο παπα-Γρηγόρης ως την άκρη της ταράτσας φορώντας το μακρύ μαύρο ράσο του μοναχισμού πάνω από τα ρούχα του. Ακουμπάει για λίγο στο πεζούλι και αφήνει τη ματιά του να βυθιστεί στο πέλαγος. Είναι μια φυσιολογική συγκλονιστική στη λιτότητά της. Αισθάνομαι εκείνη τη στιγμή να απεικονίζε-

ται στη μορφή του όλο το βάθος και το μεγαλείο της Ορθοδοξίας.

Κατηφορίζουμε και πάλι στο εσωτερικό του Πύργου, με τα μάτια μας να προσπαθούν να συνηθίσουν το μισοσκοτάδο. Διασχίζουμε τον μακρύ διάδρομο με τα μαγειρεία, την κουζίνα, διάφορους βοηθητικούς χώρους και την "Τράπεζα", όπου κάποτε γευμάτιζαν οι μοναχοί. Παντού ερημιά και εγκατάλειψη, τίποτε από όλα αυτά δεν χρειάζεται ο παπα-Γρηγόρης. Το δικό του κελί είναι στο βάθος του διαδρόμου, μικρό και λιτό, με τα απολύτως απαραίτητα, όπως η ζωή ενός ερημίτη.

-Πού είναι η σόμπα σου παπα-Γρηγόρη; Το τζάκι σου;

Μετά τον καταστροφικό σεισμό του 1997 τα κελιά όπου διέμεναν κάποτε οι μοναχοί εξακολουθούν να παραμένουν σε δραματική κατάσταση. Μήπως θα έπρεπε να εκδηλώσει το ενδιαφέρον του το Υπουργείο Πολιτισμού ; ΦΩΤ. Θ. ΜΠΑΣΓΙΟΥΡΑΚΗΣ

-Έχω μάθει να ζω χωρίς φωτιά.

-Και τους χειμώνες; Τι κάνεις τους χειμώνες;

-Ε, τότε πέφτει η θερμοκρασία αλλά όχι πολύ.

Στα τόσα χρόνια που είμαι εδώ, ποτέ δεν έχει πιάσει χιόνι στο νησί. Μόνον φέ-τος είδα μια φλούδα πάγου στο νερό.

-Και τα υπόλοιπα κελιά των μοναχών, που βρίζονται;

σκονταί;

-Είπα να μην σας τα δείξω αλλά, μια και το είπατε, ελάτε να σας πάω.

Απέναντι από το κελί του παπα-Γρηγόρη υπάρχει ένας διάδρομος. Από τα πρώτα κιόλας βήματα νομίζουμε πως μεταφερθήκαμε σε συνθήκες πολέμου, ο χώρος μοιά-

ζει σαν βομβαρδισμένος.

Πέτρες, ξύλα, ταβάνια, πατώματα και τοίχοι, παράθυρα και πόρτες που χάσκουν, τίποτε δεν έχει απομείνει όρθιο.

-Αυτό ήταν το πέρασμα του σεισμού το '97. Κατά-στρεψε όλα τα κελιά, λέει με θλίψη ο μοναχός. Ελάτε όμως να σας πάω και στα υπόγεια.

Έχουμε δει πολλές φρουριακές κατασκευές ως τώρα. Πουθενά όμως δεν έχουμε συναντήσει τοίχους με πάχος δυο μέτρων. Ανίτητα στην κυριολεξία από τους σεισμούς τα υπόγεια της μονής, διατηρούν αναλλοίωτη όλη την μυστηριακή ατμόσφαιρα και την αίγλη των αιώνων. Όλα βρίσκονται εδώ, οι φούρνοι, τα τεράστια βαρέλια, οι μύλοι με τις μυλόπετρες και όλες οι άλλες παραδοσιακές εγκαταστάσεις που διατηρούνται σε άριστη κατάσταση, ένα πραγματικό λαογραφικό μουσείο ανεκτίμητης αξίας. Το φως που μπαίνει είναι ελάχιστο, αρκεί όμως για να μας δώσει μια συγκλονιστική εικόνα από το απώτερο παρελθόν, από τον αρχικό χρόνο κτίσης της Μονής Στροφάδων.

Μεσημέρι. Τα σύννεφα εξακολουθούν να μένουν αμετακίνητα πάνω από τον ουρανό των Στροφάδων, ίσως μάλιστα έχουν γίνει περισσότερα.

Η θάλασσα όμως παραμένει ήρεμη, πολύτιμος σύμμαχος για την επιστροφή μας.

Μας ξεπροβοδίζει ο μοναχός ως την ακροθαλασσιά, ακολουθούμενος πάντα από το σκύλο του. Σφίγγουμε τα χέρια. Τα μάτια του έχουν χάσει το αρχικό απλανές τους βλέμμα.

Ή μήπως έτσι μου φαίνεται;

-Καλή αντάμωση, παπα-Γρηγόρη.

Με κοιτάζει για ένα φευγαλέο δευτερόλεπτο.

-Καλή αντάμωση, μου απαντάει απλά.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Αντε παιδιά να προλάβουμε τον καιρό, φωνάζει ο Σήφης από το πιλοτήριο.

Μεταφέρουμε γρήγορα τα λίγα πράγματά μας και πηδάμε στο σκάφος. Ο Αντρέας λύνει τα σχοινιά και πηδάει τελευταίος. Ταράζεται για λίγο η θάλασσα από τις προπέλες των μηχανών, σκάζουν τα πρόσκαιρα κύματά της στον τιμεντένιο μόλο, ύστερα τα νερά ηρεμούν, γίνονται και πάλι γαλαζοπράσινα

και διάφανα.

Στρέφει το μαυροντυμένο κορμί του ο παπα-Γρηγόρης κι ανηφορίζει για το μοναστήρι, μοναχική και πάλι παρουσία στις Στροφάδες.

Τα μικρά νησάκια απομακρύνονται συνεχώς.

Πρώτα χάνεται το μικρό Στροφάδι, η Άρπυια. Ύστερα το μεγαλύτερο, η Σταμφάνη. Ο Πύργος, ψηλός και αγέρωχος, αντέχει ακόμα στο θάμπωμα του ορίζοντα. Κάποτε γίνεται ένα μικρό σημαδάκι, 15 μίλια μακριά μας χάνεται κι αυτός.

Πίσω μας απομένει μόνο το πέλαγος.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Το ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΑΝΟΡΑΜΑ ευχαριστεί θερμά :

- Το Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας.

- Τον Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Ζακύνθου κ. **ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟ**

- Το Λιμεναρχείο Ζακύνθου και τον Λιμενάρχη κ. **ΑΛΑΦΑΚΗ**.

- Τον Οργανισμό του Εθνικού Θαλάσσιου Πάρκου Ζακύνθου και ιδιαίτερα τον **Κ. ΚΑΤΣΕΛΙΔΗ, Α. ΚΟΛΟΚΟΤΣΑ** και **Κ. ΔΙΣΒΑΡΔΗ**.

- Το WWF ΕΛΛΑΣ και ιδιαίτερα την **Χ. ΜΙΝΩΤΟΥ**.

- Τον Σύλλογο για την προστασία της Θαλάσσιας Χελώνας ΑΡΧΕΛΩΝ και ιδιαίτερα τον **Α. ΔΗΜΟΠΟΥΛΟ**.

- Όλους όσους συνέβαλαν στην πραγματοποίηση των άρθρων για το Πάρκο και τις Στροφάδες.

ΧΡΗΣΙΜΑ ΤΗΛΕΦΩΝΑ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ Ε.Θ.Π.Ζ. : 06950 / 29872

WWF ΕΛΛΑΣ : 010 / 3314893

ΑΡΧΕΛΩΝ : 010 / 5231342

I. M. ΖΑΚΥΝΘΟΥ : 06950 / 22233

ΛΙΜΕΝ. ΖΑΚΥΝΘΟΥ : 06950 / 228117-118

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

♦ Λ.Χ. Ζώη, "ΛΕΞΙΚΟΝ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΖΑΚΥΝΘΟΥ" Τόμος Α', Αθήνα 1963.

♦ Λ. Σαλβατόρ, "ΖΑΝΤΕ", Πράγα 1904

♦ Εφ. Καθημερινή, (ΕΠΤΑ ΗΜΕΡΕΣ), "Ξεχασμένα Νησιά της Ελλάδας", Οκτ. 1994

